

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו ה'תשכ"ט

חלק ג – יוצא-לאור לש"פ ויגש, היתשע"ד

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

מתאיים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ ויגש הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות י"ט כסלו, ה'תשכ"ט, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ וישב; חלק שני לש"פ מקץ וחלק האחרון אי"ה לש"פ ויחי).

*

בתור הוספה — שני מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות קודש", שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

זאת חנוכה, ה'תשע"ד
מאתיים שנה להסתלקותהילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2013 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5774 • 2013

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות בנימין בן חדוה ומשפחת פדרמן ולזכות אמם חדוה בת לאה רייזל

כד. המדובר בהמשך למאמר⁹⁴ בענין "פרזות תשב ירושלים"⁹⁵ (בשייכות להענין ד"הנצח זו ירושלים", כדברי הגמרא במסכת ברכות⁹⁶) — נכלל במאמר. ובסיום הענין אמר:

אמנם, ההכנה לכל זה צריכה להיות ע"י מעשה האדם — עי"ז שיהודי פועל על עצמו שהוא מצדו מוכן להוציא את עצמו מן הגלות, ולבוא למעמד ומצב ד"פרזות תשב ירושלים", ואז, ניכר הדבר ממילא ככל סביבתו — שלא יכול להיות באופן אחר!...

ולכן, הנה מבלי הבט על כך שנמצאים עדיין בחושך כפול ומכופל, הנה כאשר הקב"ה נותן את ירושלים לבני", עליהם לדעת שזוהי "עיר שחבורה לה יחדיו"⁹⁷ — כל החלקים של ירושלים,

— וזהו הענין ד"מנוחה" ו"נחלה", כדברי הגמרא במסכת זבחים⁹⁸: "רבי שמעון בן יוחי אומר זו וזו ירושלים". [ויש להעיר על הפלא שבדבר — שאע"פ שהכוונה היא על ביהמ"ק, מ"מ נאמר הלשון "ירושלים"] — וסיבת התוקף שלו היא — בגלל שקיבל זאת מהקב"ה, ובלשון הכתוב⁹⁹: "אני אהי' לה גו' חומת אש סביב", ולא רק בעבר, אלא עכשיו הוא "לה גו' חומת אש סביב".

ואז נעשה כן בפועל — ע"ד מ"ש רבינו הזקן באגרת שלו: "הגדיל והפליא הוי' לעשות (ובאופן שנמשך ומתגלה) בארץ", וכפירוש הפשוט בזה — שגם גוים ראו זאת.

וכאמור לעיל (סי"ז) — זכרון בתורה אינו רק לזכור מה שהי' בזמנים שעברו, באופן שנשאר רק הזכרון ("דערביי בלייבט דאָס"), אלא כל ענין בתורה נוגע גם בהווה, ומכאן ולהבא, ובמעשה בפועל — שיומשך בשלימות היראה¹⁰⁰, ועי"ז תהי' אצלו השלימות בלימוד התורה וקיום המצוות,

ובמילא הרי זה יתן לו את התוקף בנוגע לענין ד"פרזות תשב ירושלים", כיון שטוען ש"אני אהי' לה גו' חומת אש סביב", ולכן, כאשר "אנחנו בשם הוי' אלקינו נזכיר"¹⁰¹, אזי "דידן נצח"¹⁰², בנוגע ל"הנצח זו ירושלים", ובאופן ד"פדה בשלום נפשי" — שזוהי הדרך היחידה למנוע מלחמה — למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה, ע"י ההתחזקות

94 פ"ג ואילך (לעיל ע' ... ואילך).	98 קיט, סע"א.
95 זכרי' ב, ח.	99 זכרי' שם, ט.
96 נח, סע"א.	100 ראה לקו"ת ראה כט, ד. ובכ"מ.
97 תהלים קכב, ג. וראה ירושלמי חגיגה	101 תהלים כ, ח.
פ"ג ה"ו.	102 לשון חז"ל — ויק"ר פכ"ד, ג.

ביראת הוי' בשלימות (ענינה של ירושלים), ובאופן שהיראה לא נשאר מדה שבלב בלבד, אלא נמשכת במעשה בפועל, והרי בשעה שיהודי ירא מהקב"ה, ובפרט יראת הרוממות, אזי מקיים בשמחה ובטוב לבב כל ציווי הקב"ה, ועד שזה פועל הענין ד"הגדיל והפליא הוי' לעשות בארץ".

כה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

כיון שניגנו קודם ניגון שמח, וישנם התיבות "פרזות תשב ירושלים" — הנה מהנכון שהבעלי-מנגנים יתאימו את הניגון לתיבות הנ"ל¹⁰³, וינגנו ניגון זה עוד הפעם ביתר שאת וביתר עוז, שהרי זה ניגון של שמחה.

ויהי' זה בדוגמת "שמחת עולם על ראשם"¹⁰⁴ — כמו בגאולה האמיתית והשלימה, עלי' נאמר "כי לא בחפזון... תלכון כי הולך לפניכם הוי"¹⁰⁵, ולכן "בשובה ונחת תושעון"¹⁰⁶.

ואע"פ שנמצאים בחושך כפול ומכופל של הגלות המר — עומדים הכן, עם התורה ומצוות, והעיקר, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁷, לצאת לקראת משיח עם כל ה"כלי זיין" של תורה ומצוותי',

ועי"ז ניתן כח ב"כלי זיין" כפשוטם שיפחידו את האויב, ועד למעמד ומצב ש"אין מתריד"¹⁰⁸, שלא קיים כלל מי שיכול להפחיד את בני", "כי נפל פחד היהודים עליהם"¹⁰⁹,

ומובן טעם הדבר — שהרי גם גוי מצווה להאמין בה' [יש רק פלוגתא אם יכול להיות אצלו ענין השיתוף אם לאו¹¹⁰], ולכן, כשאומרים לו ש"אני אהי' לה גו' חומת אש סביב", והוא רואה שאכן מתכוונים לכך באמת, אזי אינו מנגד,

ובמילא — "פרזות תשב ירושלים" בפנימיות, וגם בגלוי, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[ואח"כ אמר: עכשיו יבואו ה"מנגנים", ויתאימו את הניגון עם התיבות].

* * *

כו. בהמשך להמדובר אודות "פרזות תשב ירושלים", כפי שיהי'

103) יש לציין, שבעת הניגון לפני שיחה
 104) (לאחרי המאמר), פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לא' המסובים, ואמר לו: כיון שהנך ירושלמי
 ("א' ירושלים/דיקער") — הכנס כאן (בהניגון)
 את התיבות "פרזות תשב ירושלים", על
 אחריותי!...
 105) ישע'י לה, יו"ד. נא, יא.
 106) (104) ישע'י לה, יו"ד. נא, יא.
 107) שם נב, יב.
 108) שם ל, טו.
 109) בא יו"ד, ט.
 110) בחוקתי כו, ו.
 109) אסתר ח, יז.
 110) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 41
 הערה 36.

בקרוב בביאת משיח צדקנו, עם כל הפרטים והדיוקים שבזה (כולל גם ההכנה לזה עתה),

הרי כיון שהגאולה העתידה בביאת המשיח היא ע"י תשובה (כמבואר בגמרא במסכת סנהדרין¹¹¹, וכן במדרשים בכ"מ¹¹²),

— יש רק פלוגתא בין ר' אליעזר ור' יהושע באיזה אופן תהי' התשובה, אבל לכו"ע הרי זה ע"י תשובה, ובפרט בימינו אלה שכבר יצאנו י"ח בנוגע לענין ש"הקב"ה מעמיד להם מלך שגזרותיו קשות כהמן וישראל עושיין תשובה", ובמילא יכול להיות כבר הענין ד"מיד הן נגאלין", כפי שפוסק הרמב"ם¹¹³, וכפי שרבינו הזקן מדייק ומוסיף באגרת התשובה¹¹⁴: "תיכף ומיד" —

הנה כאן המקום להזכיר אודות המדובר¹¹⁵ בנוגע ללימוד אגרת התשובה.

כזו וכיון שהסדר הוא שבי"ט כסלו מסיימים חלוקת הש"ס, ומתחייבים (בלי נדר) לחלק את הש"ס לכל המשתתפים על מנת לסיימו לי"ט כסלו הבא — יערך עתה סיום על מסכת יומא, שסיומה בפרק יום הכיפורים, שזהו זמן התשובה (כמ"ש הרמב"ם¹¹⁶ ש"אע"פ שהתשובה .. יפה לעולם .. יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל כו").

ואף שכבר נערך פעם סיום על מסכת יומא¹¹⁷, הרי הסיום הי' על ענין מאוחר יותר, קרוב לסיום המסכתא, ואילו עתה יערך הסיום על ענין שאודותיו כותב רבינו הזקן שהוא "בסוף יומא".

ולהעיר, שזהו אחד הפלאים בהתחלת אגרת התשובה — שרבינו הזקן מתחיל "תניא בסוף יומא", אע"פ שברייטא זו היא בדף פ"ו, ועד סוף המסכת יש כמה דפים באמצע (ועד"ז בפרקים שלאח"ז¹¹⁸, מביא רבינו הזקן ש"עון בית עלי בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח, כדאיתא בספ"ק דר"ה", אע"פ שסוף הפרק הוא לאחרי ארבע דפים¹¹⁹).

וכנהוג בסיום — אומרים גם ענין בנגלה דתורה.

וכידוע הגדרים בזה — כפי שכותב הצ"צ בא' מתשובותיו, שפנימיות התורה יש לה גדרים וכללים משלה, ונגלה דתורה יש לה

111 צו, ב. (117 שיחת ר' תשרי תשכ"ז סט"ז ואילך)

112 תנחומא בחוקות ג. פדרר"א ספ"ג. (תו"מ חמ"ח ע' 57 ואילך); שיחת כ"ף מנ"א

113 הל' תשובה פ"ז ה"ה. (תשכ"ח ס"ו ואילך (תו"מ חנ"ג ע' ...).

114 פ"א. (118 ספ"ט.

115 (119 ראה גם "מ"מ, הגהות והערות

116 שם פ"ב ה"ז. קצרות" לאגה"ת שם (ע' עו).

גדרים וכללים משלה, ואין להשתמש מזה על זה¹²⁰, אא"כ מצינו שגם במקום השני ישנו כלל ש"נשתלשל" והוא בדוגמת הכלל שישנו במקום הראשון [וכן במקום שיש ספק בנוגע לפס"ד ע"פ נגלה, פוסקים ע"פ מ"ש בזהר, כמבואר בכללי הפוסקים¹²¹], אבל ה"מושגים" וה"מונחים" (כפי שרגילים לומר בימינו) וה"גדרים" של פנימיות התורה, אין להשתמש בהם בנגלה דתורה,

וגם אין הכרח בדבר — דכיון שהתורה היא "תורה אחת", וגם הפשט שבתורה נמשך ומשתלשל מרמז דרוש וסוד [כדאיתא בכתבי האריז"ל¹²² שד' האופנים דפרד"ס שבתורה הם כנגד ד' העולמות אצילות בריאה יצירה עשי', שמשתלשלים זמ"ז, כך שעולם העשי' בא ע"י השתלשלות מעולם האצילות], הרי מובן, שכאשר מחפשים, מוצאים בנגלה דתורה את הכלל והגדר המתאים לאותו כלל וגדר כפי שהוא בפנימיות התורה, אם כי בנוסח אחר, אבל תוכנו חד הוא.

כח. הביאור בדברי רבינו הזקן¹²³ "תניא בסוף יומא שלשה חילוקי כפרה¹²⁴ כו' עבר על מ"ע כו' מל"ת כו' כריתות ומיתות ב"ד כו' עכ"ל הברייתא", ואינו מביא הבבא דחילול השם, והיינו, שג' חילוקי כפרה הם (לא מל"ת, כריתות ומיתות ב"ד, וחילול ה', כפירוש המהרש"א¹²⁵, אלא) מ"ע, מל"ת, וכריתות ומיתות ב"ד, כי, אף ש"כפרה" אינה עצם התשובה (שהיא "עזיבת החטא בלבד" — בנוגע להנהגת האדם מכאן ולהבא, ולא החרטה על העבר¹²⁶), הודוי ובקשת כפרה, ואפילו לא הכפרה), הרי היא

כו", וענין זה מפורש להדיא בסוף* יומא, שאפילו "הרואה קרי" ששייך לפגם הברית**, לא זו בלבד שתשובה מועלת, אלא אדרבה — "מובטח לו שהוא בן עוה"ב".
(125) אע"פ שהי' מקובל, והובא בכ"מ בתורת החסידות, וכו' וכו'.

(126) וכפי שרבינו הזקן (שם פ"א) מוכיח זאת מהדין דפסולי עדות מצד עבירה, שצריכים רק לחזור בהם מדרכם הרעה, כמו משחקים בקוביא, משישברו פספסיהם (שו"ע חו"מ סל"ד ס"ל) — שזוהי הוכחה רק על עזיבת החטא מכאן ולהבא, ותו לא, אפילו לא חרטה על העבר, ועאכ"כ יודוי דברים ובקשת כפרה.

(* ועפ"ז יש לבאר הטעם שרבינו הזקן מציין ל"סוף יומא".

(** ולהעיר משו"ת הצ"צ שער המילואים טימן טב (בהוצאה החדשה — חאו"ח טק"א).

(120) ראה גם חידושים על הש"ס לשבת פי"ט מ"ב (נד, ד).

(121) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ז (כרך ט ריש ע' רנה). וש"נ.

(122) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(123) אגה"ת בתחלתו.

(124) ויש להעיר — בדרך אגב:

הענין ד"שלשה חילוקי כפרה כו" — "הי' ר' ישמעאל דורש"; וגם בסיום המסכת ממש — "תנא דבי רבי ישמעאל הרואה קרי ביוה"כפ וכו' ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עוה"ב".

וענין זה שייך לכללות הענין דאגרת התשובה — כי, באגרת התשובה (פ"ד) מבאר רבינו הזקן שאין לך דבר עומד בפני התשובה, כולל גם הענינים שעליהם נאמר בזהר (והובא בר"ח) "שאינן תשובה מועלת

שלימות התשובה¹²⁷, ולכן, אף שבכפרה כשלעצמה יש "ארבעה חילוקי כפרה" (כדברי ר' מתיא בן חרש), הנה בענין הכפרה בשייכות למצות התשובה יש רק "שלשה חילוקי כפרה" (כדברי ר' ישמעאל), שבהם הכפרה היא מחיים (ככל המצוות שקיומם ע"י נשמה בגוף דוקא¹²⁸), משא"כ (ובלשון הברייתא: "אבל") חילול השם, שהכפרה היא רק לאחור מיתה ("לא יכופר עד ימותו"), בנוגע לנשמה בלבד¹²⁹ (אף שגם בחילול השם יש אופנים שעל ידם יכולה להיות כפרה מחיים¹³⁰, וכמו ע"י

מיד, כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל".
 128 כלומר: גדר מצות התשובה (כפי שהיא בשלימותה, באופן ד"ונרצה לו לכפר עליו", שיהי מרוצה וחביב כקודם החטא) הוא — שלאח"ז הוא מחוייב בקיום התנו"צ כפי שהי' קודם החטא, ועוד יותר, וכמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ז) שבעל תשובה "צועק ונענה מיד, שנאמר (ישעי' סה, כד) והי' טרם יקראו ואני אענה", ומזה מוכח, שלאחרי ששב בתשובה נשאת מציאותו, ועומד בחפלה כו', וכפי שר' ישמעאל עצמו מסיים בסוף יומא: "יראה זרע יאריך ימים", שמאריך ימים ושנים.

129 ובעולם הבא, כמארו"ל (סנהדרין מג, ב (במשנה)) "ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא", וזהו מצד הנשמה כפי שהיא במעמד ומצב ד"טהורה היא", ועזובת ומשליכה ("וואַרפט אַראָפּ") את הגוף, שמתבטל ממציאותו כו' — שענין זה שייך מצד פנימיות התורה (כפי שמאריך רבינו הזקן בלקוטי תורה ר"פ האזינו בנוגע לענין התשובה כפי שהוא מצד הנשמה), אבל כאן בא ביאור הענינים ע"פ נגלה, שצ"ל נשמה בגוף דוקא, שהרי "במתים חפשי" (תהלים פח, ו. וראה שבת ל, א. וש"נ).

130 ולהעיר גם ממ"ש רבינו הזקן באגה"ת ספ"ט: "ועון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח" (ועז"נ "בחסד ואמת יכופר עון כו' ואין אמת אלא תורה כו'") — והרי עון בית עלי הי' הענין דחילול השם (כדברי הנביא לעלי אודות חטא בניו: "כי מכבדי אכבד ובווי יקלו" (שמאל"א ב, ל)), ואעפ"כ, "מתכפר בתורה ובגמ"ח" (מחיים).

127 שלכן צריך להביא גם קרבן — לא כדי שמכאן ולהבא יהי' אדם כשר (שזהו עיקר התשובה), אלא כדי "שיהי' לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב כו'" (ובלשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ו): "אהוב ונחמד קרוב וידיד"), "וכדאיאת בגמרא פ"ק דזבחים דעולה .. היא דורון כו' כאדם שסרח במלך ופיסו ע"י פרקליטין ומחל לו, אעפ"כ שולח דורון ומנחה לפניו שיתרצה לו לראות פני המלך" (אגה"ת פ"ב*), שלכן, כל פעולת הקרבן היא רק בשוגג, ולא במזיד** (ראה תניא אגה"ק סכ"ח. סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה (דרמ"צ קיא, א)).

ומובן, שהעיקר הוא (לא רק הבקשה שיהי' לרצון כו', אלא) פעולת הקרבן — "ונרצה לו", וע"ד מ"ש רבינו הזקן בסיום אגה"ת (פי"א) אודות "האמונה ובטחון .. כי חפץ חסד הוא .. ורב לסלוח .. בלי שום ספק וס"ס בעולם, וכמו שאנו מברכין .. תיכף כשמבקשים סלח לנו כו', ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח, והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל (שזוהי הוכחה ע"פ דין בנגלה דתורה), מאחר שבקשנו סלח לנו מחל לנו .. נגאלין

(* ומשמעות הדברים שם, שמפרש כן גם בנוגע לקרבן חטאת.

** ומה שמצינו קרבן גם במזיד, כמו אשם שפחה חרופה (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"א) — הרי זה לאחרי התשובה, שעושה מהמזיד שוגג (ראה ציונים והערות לטהמ"צ שם. וראה גם התוונדויות תשמ"ה ח"א ע' 572 ואילך), ואין כאן המקום להאריך בזה.

שמחזיר בתשובה את אלו שהושפעו ממנו כו'¹³¹) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹³² בלקו"ש חי"ז ע' 194 ואילך.

כט. ומכאן באים להמדובר לעיל¹³³ אודות הדבר פלא שרואים שיש דמיון ושוויון בין ג' הענינים דתשובה תורה ותפלה:

בנוגע לתשובה — העיקר הוא עזיבת החטא, שיגמור בלבו כו', שזהו ענין שבמחשבה; וביחד עם זה, צריך להיות גם ענין הדיבור — וידי דברים, ולא עוד אלא שבמנין המצוות¹³⁴ מונה הרמב"ם דוקא את ענין הדיבור שבתשובה, ולא את ענין המחשבה שבזה.

וכן בנוגע לתורה — העיקר הוא הבנה והשגה, והראי' — מהפס"ד של רבינו הזקן בשו"ע ס"נ¹³⁵, ש"אם אומר המשנה ואינו מבין אינו נקרא לימוד כלל", ובמילא אינו יכול לברך על זה ברכת התורה (ורק בנוגע לתושב"כ יש גדר ודין מיוחד, ששייכת גם למי שלא ידע מאי דקאמר¹³⁶); ואעפ"כ, אם הלימוד הוא במחשבה ועיון בלבד, הרי אף שמבין היטב, ועד שהגיע "לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא"¹³⁷, הנה כל זמן שהלימוד לא בא בדיבור, אסור לו לברך "אשר בחר בנו .. ונתן לנו את תורתו", כיון שאין זה הענין דלימוד התורה. ובנוגע למנין המצוות, נמנה דוקא הדיבור בתורה, ולא ההבנה וההשגה¹³⁸.

וכן בנוגע לתפלה: עיקר ענין התפלה הוא "עבודה שבלב"¹³⁹, כמ"ש הרמב"ם בריש הלכות תפלה: "מצות עשה להתפלל בכל יום .. שנאמר¹⁴⁰ ולעבדו בכל לבבכם .. עבודה שבלב זו תפלה", ומובן, ש"לב" שייך להבנה והשגה דוקא (ולא לדיבור). וכן פוסק הרמב"ם¹⁴¹ (מיוסד על גמרא מפורשת¹⁴²) בנוגע ל"כוונת הלב" בתפלה, ש"כל תפלה שאינה בכוונה (דהיינו¹⁴³ ללא הכוונה הכללית ד"דע לפני מי אתה עומד"¹⁴⁴) אינה תפלה"; ואעפ"כ, הפירוש של תפלה (מלשון "ויפלל"¹⁴⁵) בכל מקום בתושב"כ הוא — ענין של דיבור, שלכן צריכה להיות התפלה בדיבור דוקא, ואדרבה:

137 (137) יומא כו, א.
138 (138) ראה גם לקו"ש חל"ח ע' 20 הערה 27. חל"ט ע' 168.
139 (139) תענית ב, א.
140 (140) עקב יא, יג.
141 (141) הל' תפלה פ"ד הט"ו.
142 (142) ברכות ל, ב — ראה כס"מ שם.
143 (143) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 118 הערה 36. וש"נ.
144 (144) ראה ברכות כח, ב.
145 (145) תהלים קו, ל. וראה ברכות ו, ב. וש"נ.

131 (131) ולהעיר גם ממה שמצינו ש"הדר אוקים רבא אמורא עלי' ודרש דברים שאמרת לפניכם טעות הן בידיו" (עירובין קד, א) — כדי להבטיח ("באווארענען") שלא יצא מכשול ע"י אלו ששמעו את דבריו.
132 (132) בשילוב עם ההתוודעויות שלאח"ז.
133 (133) שיחת ש"פ וישלח ס"ו. ואילך (לעיל ע' ... ואילך).
134 (134) מ"ע עג.
135 (135) ס"ב. וש"נ.
136 (136) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב.

אם הוציא בשפתיו ולא כיון לכו, יצא ידי חובתו (מלבד פסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של שמו"ע (ברכת אבות), ובזמן הזה, מקילים גם בענינים אלו, כפס"ד השו"ע)¹⁴⁶, ורק כמה פרקים לאחרי התחלת הלכות תפלה כותב הרמב"ם ש"כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה".

וזהו הצד השובה שבתורה תפלה ותשובה — שעיקר ענינם לכאורה הוא מחשבה, ואילו במנין המצוות נכלל דוקא ענין הדיבור שבהם.

ל. וכמו"כ מצינו צד השובה ביניהם בנוגע להשיעור — שיש בזה ב' קצוות, מהשיעור למטה ועד להשיעור למעלה:

בנוגע לתשובה — הנה השיעור למטה הוא "עזיבת החטא בלבד", שענין זה יכול להיות ע"י אמירת תיבת אחת: "חטאתי", או אפילו ללא דיבור כלל, אלא רק ע"י הרהור תשובה שהוא בשעתא חדא וברגעא חדא¹⁴⁷, וכדברי הגמרא¹⁴⁸ שהמקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור הרי זו מקודשת, ובשביל זה מספיק גם משך זמן של אמירת "הרי את מקודשת לי";

ולאידך גיסא, הנה בשביל שלימות התשובה, ישנו השיעור למעלה באריכות גדולה — כפי שמביא רבינו הזקן¹⁴⁹ "שהיו מתענים תעניות הרבה מאד כו'", וכן ריבוי קרבנות, כפי שמצינו שבבא בן בוטא הי' מביא בכל יום אשם תלוי¹⁵⁰, כך, שע"פ חשבון צדק, לא די בכל "אילי נביות"¹⁵¹ לכפר על כל הענינים, כמבואר בספרי מוסר, ומובן גם בפשטות, שהרי כאו"א מישראל הי' זקוק לתמיד של שחר שמכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים שמכפר על עבירות היום¹⁵², ובפרט בנוגע לג' העבירות שאין אדם ניצול מהם בכל יום, הרהור עבירה וכו'¹⁵³.

וכן בנוגע לתפלה:

איתא בגמרא במסכת ברכות¹⁵⁴: "מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר, והי' מקצר יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו, כמה קצרן הוא זה, אמר להם, כלום מקצר יותר ממשה רבינו, דכתיב¹⁵⁵ אֶל נָא רַפָּא נָא לְהָא — שזהו השיעור למטה, שהוא קטן ומצומצם ביותר; ולאידך גיסא, "מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר,

151) ראה ר"ה יז, ב. ב"ק צב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט.

152) תנחומא פינחס יג. ועוד (הובא באגה"ת פ"א).

153) ב"ב קסד, ב.

154) לד, סע"א.

155) בהעלותך יב, יג.

146) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסק"א. וש"נ.

147) זח"א קטט, סע"א.

148) קידושין מט, ב. וראה או"ז סק"ב.

רמב"ם הל' אישות ספ"ח. טושו"ע אה"ע סל"ח סל"א.

149) אגה"ת פ"ב.

150) כריתות כה, א (במשנה).

והי' מאריך יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו, רבינו, כמה ארכן הוא זה, אמר להם, כלום מאריך יותר ממשה רבינו כו', ועד שישנו השיעור למעלה שעל זה אמרו¹⁵⁶ "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו".

ועד"ז בנוגע לתורה:

לימוד התורה צריך להיות באופן ד"והגית בו יומם ולילה"⁴⁰, ועד שאפילו אם יש שעה אחת ביום ש"אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק", הנה "עליו דרשו רז"ל¹⁵⁷.. הכרת¹⁵⁸ תכרת וגו'" (בעוה"ז ולעוה"ב), כפי שמביא רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא, ועד שישנו מעמד ומצב של לימוד התורה באופן ש"לא פסיק פומי' מגירסא", ורק אז יכול להיות בדרגת "בינוני", כמובן מדברי הגמרא בסוף ברכות¹⁵⁹ "אמר רבה כגון אנא בינוני", והרי רבה הי' במעמד ומצב ש"לא פסיק פומי' מגירסא"¹⁶⁰; ולאידך גיסא, תינוק שנשבה לבין העכו"ם, או עם הארץ וכו', יוצא ידי חובתו ע"י פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית, ולא עוד אלא שקיים מצות "והגית בו יומם ולילה", או "לא³⁷ ימוש ספר התורה הזה מפניך"⁴¹, והרי "לא ימוש גו' והגית גו'" מורה (לא על ענין קטן ומצומצם, אלא) על כל הרחבות של לימוד התורה!

לא. וענין נוסף שבו מצינו צד השוה ביניהם:

בנוגע לתשובה — הנה גם כאשר ידוע בבירור שלא יתכפר חטאו, וכמו "הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר", שזהו "מעוות לא יוכל לתקון", כיון ש"עונו גלוי ונזכר כל זמן שממזר קיים"¹⁶¹, מוטל עליו החיוב לשוב בתשובה ולהתוודות על חטאו.

ועד"ז בנוגע לתורה: בנוגע ללימוד התורה — איתא בגמרא¹⁶² (והובא לפסק הלכה בהלכות תלמוד תורה ע"י הרמב"ם¹⁶³ ורבינו הזקן¹⁶⁴) "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", היינו, ששלימות (גדלות) הלימוד הוא — כשבא לידי מעשה. ואעפ"כ, גם בנוגע לתינוק "בן חמש למקרא"¹⁶⁵ שעדיין אינו שייך כלל לענין של הלכה למעשה, ישנו החיוב דתלמוד תורה — "ושננתם לבניך"¹⁶⁶; ועאכור"כ "בן שלש עשרה למצוות", שלא הגיע עדיין ל"בן חמש עשרה לגמרא"¹⁶⁵, אלא לומד רק משנה, שהיא "מדה", אבל לא כמו גמרא ש"אין לך מדה גדולה מזו"¹⁶⁷, ואלו שמורין הלכה מתוך

162 (קידושין מ, ב. וש"נ.

163 פ"א ה"ג. פ"ג ה"ג.

164 פ"ד ה"ב ואילך.

165 אבות ספ"ה.

166 ואתחנן ו, ז.

167 בי"מ לג, סע"א.

156 ברכות כא, א. וש"נ.

157 סנהדרין צט, סע"א.

158 שלח טו, לא.

159 סא, ב.

160 בי"מ פו, א.

161 יבמות כב, א ובפרש"י.

משנתן נקראים "מבלי עולם" 168 — הנה אע"פ שאינו שייך לפסוק דין הלכה למעשה, הרי הוא מחוייב בלימוד התורה כל היום וכל הלילה.

ועד"ז בנוגע לתפלה 169: בנוגע למצות עשה של תפלה, כותב הרמב"ם 170: "חיוב מצוה זו .. שיהא אדם .. שואל צרכיו שהוא צריך להם כו'". — "מגיד שבחו של הקב"ה" הרי זה הקדמה לתפלה, אבל התפלה עצמה ענינה בקשת צרכיו. אמנם, בנוגע למילוי צרכיו, אם הקב"ה יקיים בקשתו אם לאו — הרי זה ענין בפני עצמו, ששייך להקב"ה, ובכל אופן, הוא מצדו צריך לקיים את המצוה ולהתפלל, וזאת אע"פ שתוכן המצוה הוא "שיתפלל האדם ויבקש בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים .. יבקש האדם זה ממנו ית' לבד", כיון שמאמין "שהש"י הוא לבדו המנהיג עולמו .. וכי לו לבדו היכולת להושיע כו' 171, כך, שהוא מקווה שהקב"ה אכן ימלא את בקשתו.

לב. ויש לבאר הטעם לצד השווה בענינים הנ"ל שמצינו בתורה ותפלה ותשובה — שזהו לפי שבשלתם (הן בתורה הן בתפלה והן בתשובה) נעשה האדם מציאות חדשה:

בתשובה — שאפילו רשע גמור, הנה ע"י הרהור תשובה נעשה צדיק גמור, והרי רשע גמור וצדיק גמור הם שני סוגי אנשים שונים לגמרי, שיש להם דינים וגדרים ומנחים שונים, הן בפשטות ע"פ נגלה, ועאכ"כ ע"פ המבואר בספרי מוסר, כך, שע"י התשובה נעשה אדם אחר וכו' וכו' 172.

ועד"ז בלימוד התורה — שהרי איתא בגמרא 173 "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", והיינו, שע"י לימוד התורה נעשה מציאות חדשה לגבי מעמדו ומצבו קודם שלמד תורה.

ועד"ז בתפלה — שענינה "דע לפני מי אתה עומד" 144, "כעבדא קמי' מרי" 174, והיינו, שאף שבדרך כלל נחשב למציאות שישנה בעולם, בעלת צרכים וענינים כו', הרי הוא מתבטל ממציאיותו ועומד כמו עבד, שאינו מציאות לעצמו, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון 175, שלכן,

השיחה — מאמר רו"ל (שבועות מז, ב) "עבד מלך כמלך", ויתירה מזה (ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד): "עבד מלך מלך" (ללא כ"ף הדמיון). והזכיר גם את סיפור הגמרא במסכת קידושין (ע, א), שכאשר פגעו בכבוד עבדו של רב יהודה בר יחזקאל, נחשב הדבר לפגיעה בכבודו של רב יהודה בר יחזקאל עצמו. וכן הוסיף בנוגע לתורה ותשובה (בקטעים שלפניו): בנוגע לתורה — שעל ידה נעשה האדם מציאות חשובה, כמארז"ל (ראה גיטין

168) טוטה כב, א.
 169) ראה לקו"ש שבפנים הערה 40.
 170) ה'ל' תפלה פ"א ה"ב.
 171) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה בתחלתו (דרמ"צ קטו, א).
 172) ראה תו"מ סה"מ תשרי ס"ע קפ. וש"נ.
 173) סנהדרין יט, ב. וש"נ.
 174) שבת יו"ד, רע"א.
 175) בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א — כשדיבר עם א' הרבנים לאחרי

הנה "מה שקנה עבד קנה רבו"¹⁷⁶, ועד שיש סברא בדברי הראשונים¹⁷⁷, שאין זה באופן שלכתחילה קונה העבד, ואח"כ קונה האדון, אלא מלכתחילה קונה האדון, כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו, כי אם רכוש האדון (אלא שזהו "רכוש" שחייב במצוות שהנשים חייבות בהן).

ונמצא, שכאשר יהודי עומד להתפלל ומתפלל כדבעי, לומד תורה כדבעי ושב בתשובה כדבעי, הרי זה באופן שהתשובה עושה אדם חדש, התורה עושה אדם חדש, והתפלה עושה אדם חדש.

והרי מצינו שבנוגע לעצם המציאות, ענין החיות — לא נוגע ענין הכמות:

איתא בגמרא במסכת יומא¹⁷⁸ בנוגע לשיעור אכילה ביוהכ"פ — "ככותבת" — ד"קים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתי, בציר מהכי לא מיתבא דעתי", ושיעור זה הוא בשוה הן אצל תינוק בן יומו והן אצל עוג מלך הבשן. ומזה מוכח, שיש ענינים במציאות של אדם (או בעל-חי), שאינם קשורים עם כמות, כבנוד"ד, שהענין דישוב הדעת קשור אמנם עם המציאות של אכילה (ושתיי), ויש בזה שיעור מסויים (ככל עניני התורה שיש להם שיעור, לא רק "משהו"), אבל בשיעור זה אין חילוק בין עוג מלך הבשן לתינוק בן יומו, והיינו, שאין זה רק שיעור בעלמא, ואינו קשור עם השיעור של האדם שעושה את הדבר, דאל"כ, לא יתכן שהשיעור הדרוש לישוב הדעת יהי' אצל עוג מלך הבשן כמו אצל תינוק בן יומו — שזהו לפי שבנוגע לחיות ועצם המציאות, לא נוגע ענין הכמות, ולכן יכולה להיות אותה הכמות אצל עוג מלך הבשן ואצל תינוק בן יומו בשוה¹⁷⁹.

ומזה מובן גם בנוגע לתורה ותשובה ותפלה:

גם כאשר ישנו רק "פסוק אחד שחרית כו", תיבה אחת של וידוי, "חטאתי", או אפילו הרהור תשובה ברגע כמימרא, וכן תיבות אחדות של תפלה, "א-ל נא רפא נא לה" — אזי נעשה כל הענין, כיון שזהו ענין שפועל חיות ומציאות כו, שיכולה להתחיל מטיפה בעלמא, ע"ד התהוות כל הענינים בעולם שמתחילה מטיפה או מגרעין, והיינו, שבהכרח שתהי' איזה מציאות, אבל זוהי מציאות שהיא בשוה לכאו"א, הן אצל עוג מלך הבשן והן אצל תינוק בן יומו.

176) פסחים פח, ב. קידושין כג, ב.

177) ראה חי' הרשב"א קידושין שם.

178) פ, ב.

179) ראה גם לקו"ש חכו"ע' 105 ואילך.

וש"נ.

סב, סע"א) "מאן מלכי רבנן"; ובנוגע לתשובה — שעל ידה משתנית מציאותו מן הקצה אל הקצה, שהרי לפני"ז הי' ב"אריך", ועכשיו הוא ב"שמים" (עוד יותר מתפלה שהיא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (ויצא כח, יב. וראה זח"א רסו, ב. ועוד)).

אבל, ביחד עם זה, מובן, שכאשר כל הענינים הנ"ל הם באופן של ריבוי, הרי זה באופן של שלימות, וכמו בתשובה, לא רק עצם התשובה, עזיבת החטא בלבד, אלא גם כל פרטי הענינים של הוידוי, בקשת ופועולת הכפרה, שזוהי שלימות התשובה, כנ"ל בארוכה.

לג. ויש להוסיף בביאור הענינים האמורים לעיל בנגלה דתורה — גם ע"פ פנימיות התורה, שזהו מה ששייך לעניננו בעקבתא דמשיחא, שהרי משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא¹⁸⁰:

נזכר לעיל (סכ"ט) דברי הגמרא בסוף יומא ש"מובטח לו שהוא בן העולם הבא" — אע"פ שנתן מחילו לזרים.

ובהקדים מ"ש בספרי מוסר, ועוד יותר בספרי חסידות, שגם כאשר בני נמצאים בגלות, במעמד ומצב ד"גולה וסורה"¹⁸¹, הרי זה רק בחיצוניות, חיצוניות הלב וחיצוניות הנפש, אבל לאמיתו של דבר, הרי הם באופן ד"חבוקה ודבוקה בך, טוענת עולך"¹⁸¹.

וכדברי הרמב"ם בפ"ב¹⁸² מהלכות גירושין, שעצם הרצון של יהודי הוא — "להיות מישראל. . לעשות כל המצוות כו", ולכן, הנה אפילו יהודי כזה שבשעה שב"ד מצווה עליו וכופהו, אינו מציית, ומתחיל לציית רק כאשר הגוי כופהו, הנה כאשר אומר "רוצה אני", הרי זה נחשב לרצונו האמיתי, ואילו הצורך בכפי' הוא רק בגלל ש"יצרו הוא שתקפו", כך, שע"פ דין בנגלה דתורה, הנה עצם הנפש ועצם החיות של יהודי קשור תמיד עם הקב"ה, "באמנה אתו"¹⁸³.

ולכן, כאשר יהודי נותן כחו לזרים, בחוץ — אין זה מגיע ללעו"ז באופן של ביאה, כיון שאינו מתקשר עם הלעו"ז באופן של ביאה, להיותו במעמד ומצב ד"חבוקה ודבוקה בך", ואין כאן ענין של בעילת אחר ח"ו, וכדברי רבינו הזקן בחלק ראשון דתניא¹⁸⁴: "שאיך שם בחי' נוקבא דקליפה, רק שכחותי' וחיילותי' מלבישים לחיות כו" — באופן חיצוני, אבל לא בפנימיות, כיון שהפנימיות של יהודי היא תמיד עם הקב"ה.

וכיון שכן, הנה "אם עלתה לו שנה, מובטח לו שהוא בן העולם הבא", ואדרבה: "סגי ומסגי" — "בבנים ובני בנים, שכך הסימן יראה"¹⁸⁵ זרע יאריך ימים" (כהסיום בפירוש רש"י),

וכאשר יש בנים ובני בנים שעוסקים בתורה, הרי זה באופן ש"לא

(183) אסתר ב, כ. וראה תניא ספכ"ד.

(184) ספ"ז — בהגהה.

(185) ישעי' נג, יו"ד.

(180) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי

שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(181) נוסח הושענות דיום ג' דחה"ס.

(182) בסופו.

ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך גוי' עד עולם" 186, ש"תורה מחזרת על אכסניא שלה" 187,

וכאשר ישנו ענין התורה באופן של קביעות, אזי נמשכת ברכת השם — שהרי התורה היא "כלי מחזיק ברכה לישראל", כמארז"ל 188 "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר 189 ה' עוז ("אין עוז אלא תורה" 190) לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

וע"ד האמור לעיל (ס"ג) בנוגע ל"פדה בשלום נפשי", שזהו תכלית שלימות העבודה — הרי זה מביא להענין ד"פדאני לי ולבני מביין אומות העולם",

ואז — "יראה כהן בציון" (כהנוסח אצל הספרדים), שזוכים ורואים את הכהן גדול בעבודתו בבית המקדש ביוהכ"פ — כמבואר בהתחלת מסכת יומא, באופן ד"אחת בשנה יכפר" 191, "ונרצה לו לכפר עליו" 192, בקרוב ממש, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לערוך חלוקת הש"ס].

* * *

190) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.
191) ס"פ תצוה.
192) ויקרא א, ד.

186) שם נט, כא.
187) ב"מ פה, א.
188) עוקצין בסופה.
189) תהלים כט, יא.

הוספה

א

בי"ה, אדר"ח אייר תשי"ח
ברוקלין

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה' יצחק נטע שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום ד', בו כותב על מה שאמרו שמי שהוא ממדינתנו לפנינו בידו מכתבים וכו' ואינו רוצה להפגש אתו וכו'

א

מוה' יצחק נטע: ניב, בתי"ם. אגרות נוספות אליו — אג"ק ח"י אגרת ג'לו, ובהנסמן בהערות שם.

שמי שהוא ממדינתנו לפנינו בידו מכתבים וכו': ראה גם לקמן אגרת הבאה.

ומוכן שהנהגה זו מעוררת חשד ובפרט שאם הדברים כפשוטם שבא מרוסטוב, מכתב איזה שכותב אין לזה שחר, כיון שברוסטוב לא נשארו כל מכתבים ולקחו אותם כשנסעו לפנינגרד ואחרי כן מלייג לחו"ל, שבטח יודע שהרשו אז לקחת כל הארכיון, ואפשר היתה כוונת הנ"ל שמוצאם מרוסטוב אבל המכתבים השיג במקום אחר, ומוכן באם אפשר לברר מה בזה כדאי הדבר, אלא שיש להזהר שלא להפחיד שיש אצלו שכנאה מתחמק ומשתמט, וק"ל וד"ל.

ת"ח על כתבו לי תיכף ע"ד האמור ובטח בהחוזר יודיע מה שיברר בזה ות"ח מראש, בכל אופן אין מקום להצעה מצדי בהנוגע למחירם שזה צ"ל מצד השני, ויש להסבירו אף שכנ"ל בזהירות, שהכל יודעים למי שייכים מכתבים אלו עתה נוסף שיקרים הם ביחוד רק בחוג מסוים, וק"ל.
בברכה לבשו"ט.

ב

ב"ה, אדר"ח אייר תשי"ח
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מוה' חיים דוד שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז"ך ניסן עם המוסגר בו, בו כותב ע"ד מי שהוא שבא ממדינתנו לפנים והביא מכתבים וכו'.

והענין בכלל פלא, שאף שאמיתית — ההשערה מי הוא כותב המכתבים ע"פ הפוטו ששלח, אבל לא נשארו מכתבים במדינתנו לפנים, כי הביאום לחו"ל ביחד עם כל הארכיון.

ובמה ששואל, עם מי לבוא בדברים, — הרי מצוי בסביבתם ש"ב הרה"ח וכו' מוהרע"ז שליט"א סלונים, ויפנו אליו בזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט, מזכיר

ב

מצילום האגרת. נדפסה ב"מקדש מלך" ח"ב ע' 283.
מוה' חיים דוד: וילהלם, ירושת"ו.

מי שהוא שבא ממדינתנו לפנים והביא מכתבים וכו': ראה גם לעיל אגרת הקודמת.

לעילוי נשמת

מרת חנה לאה ע"ה ברוק

בת – יבדלח"ט – הרה"ת ר' שמעון שליט"א

נפטרה ז' טבת, ה'תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס על ידי ולזכות

בעלה הרה"ת ר' לוי יצחק שיחי

ולזכות יוצאי חלציהם

הרה"ת ר' יוחנן וזוגתו מרת בתי פערל

בנותיהם ובנם חי' מושקא, שלום דובער, רבקה ויוכבד שיחיו ברוק

הרה"ת ר' חיים שאול וזוגתו מרת חוה ריסא

בנותיהם ובנם חי' מרים, זישא ומנחם מענדל שיחיו ברוק

הרה"ת ר' יעקב יוסף וזוגתו מרת רבקה

בנותיהם חי' מושקא וחנה לאה שיחיו ברוק

מרת מרים רחל ובעלה הרה"ת ר' אברהם

בנם ובתם אליהו חנני וחנה לאה שיחיו באנון

מרת חי' מושקא ובעלה הרה"ת ר' חנוך העניך

ובתם חנה לאה שיחיו דייטש